

Den sorte boksen

Hvorfor kan ikke enkeltdelene i basisbevilgningen til høyskoler og universiteter legges åpent frem?

«**T**he black box» omtales gjerne som et system, som bare kjennes ved hva som puttes inn og hva som kommer ut, uten at vi kjenner dets indre virkemåte. Det motsatte av en svart boks er et system (white box) der de indre komponenter eller logikk er tilgjengelig for inspeksjon.

Det finansieringssystemet vi har for norske universiteter og høyskoler, har en stor komponent som passer veldig godt til beskrivelsen til «the black box». Basisbevilgning, som den egentlig heter, skal sette institusjonene istand til å utføre sine oppgaver innen utdanning, forskning og formidling, og bidra til langsiktighet og forutsigbarhet.

Men ingen har så langt vist vilje til å dekomponere basisbevilgningen, slik at alle kan se hvorfor de ulike institusjonene får sine bevilgninger. Heller ikke den departementsoppnevnte ekspertgruppen, som nylig la frem sine forslag, har villet gjøre dette. Det er skuffende.

I budsjettet for 2015 har Stortinget bevilget 31,1 milliarder kroner til universitets- og høyskolesektoren på Kunnskapsdepartementets budsjett. Frem til i dag har basisbevilgningen – den delen som ikke er basert på institusjonenes resultater – utgjort 60 prosent av totalbevilgningen (18,6 milliarder kroner). Med ekspertgrupps forslag til

Utdannelse
Ann Elisabeth Wedø

ny finansieringsmodell vil basisandelen øke til om lag 70 prosent. Jeg stiller meg undrende til om politikerne virkelig kan stå overfor skattebetalerne og forklare hvorfor en bevilgning på nesten 22 milliarder kroner kan fordeles uten transparens?

Ekspertutvalget argumenterer for å beholde den sorte boksen med at dette gir sektoren større strategisk handlingsfrihet. Lovene er imidlertid klar på at institusjonene uansett selv avgjør sine strategiske prioriteringer på hele bevilgningen, ikke bare den sorte boksen. Begrunnelsen fra ekspertene er at basis er summen av alle politiske beslutninger over år, og således «rliktig». Til det vil jeg si at dersom Norge var en ettpartistat med en kunnskapspolitikk som var skrevet i stein, så ville den hypotesen være riktig. Norge er ikke slik, og i tillegg har det både skjeidd store strukturelle endringer (høyskoleformen eksempelvis), lovendringer som innebærer at også høyskolene skulle forske, og ikke minst endringer i samfunnets behov for kunnskap og kompe-

Det burde kunne forklares hvorfor Universitetet i Oslo får vel fem milliarder kroner i 2015, mens Høgskolen i Oslo og Akershus (Ulilde) får om lag to milliarder, skriver artikkelforfatteren. Foto: Foto: Ida von Hanno Bast

tanse. Mye har forandret seg. Ikke minst har vi fått profesjonsutøvere i institusjoner, som har som fremste oppgave å levere bedre skole, bedre helse tjenester og bedre velferd. Disse institusjonene må gis rammebetingelser i tråd med de mål og forventninger myndighetene selv har satt. Det er dette som gir institusjonene strategisk handlingsfrihet.

Vi som representerer Høgskolen i Oslo og Akershus, har ved gjentatte anledninger, også overfor ekspertgruppen, tatt til orde for at basisbevilgningen må være transparent. På årets Kontaktkonferanse forleden ble også dette løftet opp fra flere av aktørene i sektoren. En transpa-

rent basis vil kunne tydeliggjøre hvilke formål bevilgningene til UH-sektoren har, og vil også gjøre det enklere å stille krav til måloppnåelse fra institusjonene.

For oss er det vanskelig å se noen god grunn til at dette ikke gjøres. Vi har en ny regjering med en ambisiøs kunnskapspolitikk. Det er bra! De la nylig frem en langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Det er også bra! Struktur og finansiering er virkemidler for å realisere strategien. Jeg kan ikke se at Ekspertutvalget har levert her. Hva som skjer med strukturen, gjenstår å se. Det burde kunne forklares hvorfor Universitetet i Oslo får vel fem milliarder kroner

i 2015, mens HIOA får om lag to milliarder i 2015. Selv om vi også korrigerer for utdannelses- og forskningsintensivene, står vi fortsatt igjen med en stor pott hvor begrunnelsen for differansen i bevilgninger er overlatt til fantasien. Det kan neppe være en kunnskapsbasert politikk at den største faktoren for finansiering av UH-sektoren skal være basert på en «sort boks». Jeg har tillit til at statsråden ser dette og utarbeider en finansieringsmodell som gjør det mulig å realisere kunnskapspolitikken.

Ann Elisabeth Wedø, direktør, Høgskolen i Oslo og Akershus

Marked og mafia

Også den blå regjeringen erkjenner den økende kriminaliseringen av arbeidsmarkedet og lanserer tiltak mot dette i samråd med partene i arbeidslivet. Vel og bra. Men den mest effektive måten å stanse denne organiserte kriminallietten på vil være å fjerne den viktigste enkeltfaktoren til den.

Innmøringen av bemanningsbyrådirektivet (vikarbyrådirektivet) skapte arbeidsformidling på et rent kommersielt grunnlag og er den viktigste enkeltfaktor i denne formen for kriminalisering. Da østeuropeiske land ble medlemmer av EU, ble det europeiske arbeidsmarkedet med ett dramatisk utvidet og åpnet døren for en ny mafia gjennom privat, kommersiell arbeidsformidling som nå va blitt lovlig. Statens monopol til å drive non-profit

arbeidsformidling var for lengst fjernet for å tilpasse norsk arbeidsmarked til den liberale utopien i EU/EØS. Regjeringens forslag om å utvide muligheten for midlertidige ansettelser passer som hånd i hanske for disse «byråenes» fortsatte vekst.

Med dagens liberalisme i arbeidsmarkedet oppstår det en håffin balanse mellom et «fritt» marked og mafia. Vi har å gjøre med det Karl Polanyi i sitt store verk «The Great Transformation» (1944) kalte «realisering av den liberale utopi» der et selvregulerende (arbeids-)marked ødelegger samfunnet omkring seg ved å bytte ned institusjoner for sosial trygghet og rettssikkerhet. Fagforeninger og kollektive tariffavtaler viker plassen for markedsfrihet og mafia. Arbeidstilsyn og rettsapparat belastes med et hav av nye oppgaver.

Hans Ebbing, magister i filosofi

Arbeidsliv
Hans Ebbing

Politikk
Stein Sjølle

Skal vi krype for Kina?

I en lengre artikkel i DN 5. januar legger Marc Lanteigne, seniorforsker ved Nupj, ut om de store mulighetene handel med Kina utgjør for alle andre land, spesielt land som inngår handelsavtaler med den selvstake stormakten. Artikkelen fremstår som et propagandafremstøt fra kinesiske myndigheter, og avsluttes med et retorisk spørsmål om «hvor lenge Norge kan ta seg råd til å stå på siden mens det pågår en såpass oppsiktsvekkende omlegging av Kinas økonomiske diplomati».

I spørsmålet er det underforstått at Norge har stilt seg på siden. I virkeligheten er det kinesiske myndigheter og kommunistpartiet som har latt seg fornærme av at Den norske Nobelkomité ga fredsprisen til

den fengslede opposisjonelle Liu Xiaobo i 2010. Norske myndigheter har hele tiden uttrykt vilje til å inngå en handelsavtale med Kina, men kineserne vil ikke engang møte dem, langt mindre forhandle om noen avtale.

Det kommunistregimet i Kina krever, er at norske myndigheter skal be om unnskyldning for pristildelingen. Det er vel det kravet Lanteigne støtter med sitt retoriske spørsmål. Dette minner om tiden langt tilbake da det ble forlangt av diplomater på besøk at de skulle krype på kne med nesen i gulvet for å bli mottatt av keiseren i Den forbudte by. For min del ønsker jeg ikke at våre myndigheter skal kaste seg nesegrus foran Kinas makthavere. (Men jeg er ikke trygg på vår nåværende utenriksminister.)

Stein Sjølle, Oslo